

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת ויגש תשע"ז

יוסף מגן על ישראל מפני התבוללות במצרים

וא"כ למה דורש יוסף מהמצרים למול את עצמם?
 ניתן לענות על כל השאלות הללו על פי מה שהסביר מורי
 ורבי הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל ("מכתב מאליהו" ח"ב עמ' 231-234),
 שהתפקיד שהועידה ההשגחה ליוסף במצרים, היה לא רק
 לדאוג למחיה גשמית עבור יעקב ובניו, אלא גם למחיה
 רוחנית. כשיוסף אומר לאחיו: "כִּי לְמַחְיָה שְׁלַחְנִי אֶלְקִים
 לְפָנֶיכֶם" (בראשית מה, ה), כוונתו בעיקר למחיה רוחנית -
 למנוע את התבוללות בני ישראל במצרים במשך השנים הרבות
 בהן הם עתידים לשהות שם. הרי ישראל הגיעו במצרים לשפל
 רוחני נורא. היו שקועים במ"ט שערי טומאה, עד ש"כמעט קט
 היה העיקר ששתל אברהם נעקר, וחוזרין בני יעקב לטעות
 העולם ותעיותן" (רמב"ם הלכ' עבודת כוכבים פ"א ה"ג). שכחו
 כמעט לגמרי את האמונה ביחוד ה', ועמדו על סף טמיעה
 מוחלטת בטומאת מצרים, עד שכבר לא היה שייך לגאלם.
 אמנם לא כל ישראל הגיעו למצב הזה, היו צדיקים כמו אהרן
 הכהן ונחשון בן עמינדב ואחרים, וכן שבט לוי שלא ביטל
 ברית מילה (עי' רש"י דברים לג, ט), אבל באופן כללי, המצב של
 עם ישראל ירד עד כדי כך, שכמעט ולא היה שייך עוד
 להוציאם מטומאת מצרים.

על פי זה מובן, למה דורש יוסף מהמצרים למול את עצמם.
 יוסף עושה זאת כדי לְמַתְּן מעט את ההתבוללות של ישראל
 במצרים. כשהמילה מבדילה בין ישראל לעמים - מי שרוצה
 להתבולל, מבטל את ברית המילה. אבל כשהגויים עצמם
 נימולים, אין סיבה לישראל לבטל את ברית המילה². אמנם
 עצה זו של יוסף לא הועילה לטווח ארוך, שכן בדור הבא
 המצרים כבר לא היו נימולים, וישראל ביטלו באמת את ברית
 המילה [חוק משבט לוי שהמשיכו למול את בניהם (עי' רש"י
 דברים לג, ט)]. אבל יוסף מצליח בדרך זו לדחות לפחות בדור
 אחד את תחילת ההתבוללות וההתדרדרות של בני ישראל. הוא
 לא הצליח למנוע אותה לגמרי, שהרי הגיעו בסוף למ"ט שערי
 טומאה, אבל לולא יוסף היו מגיעים ח"ו גם לשער החמישים.
 זו גם הסיבה לְהַגְלִית המצרים ממקומם. גם פעולה זו
 נועדה לְמַתְּן את ההתבוללות של ישראל במצרים, ע"י שמירת
 כבודם העצמי של ישראל, שלא יקראו להם גולים. כשאדם
 מרגיש מבוזז, הוא שואף להדמות לבני המעמד שמעליו
 ולהתבולל בו. אבל כשכל המצרים הם גולים, וכולם במעמד
 של עבדים לפרעה, אין מה להידמות להם. כולם בני אותו
 מעמד! זה היה תפקידו של יוסף במצרים: לעכב מעט את
 השקיעה הרוחנית של עם ישראל, ולדאוג שיהיו ראויים אחר
 כך לגאולה ע"י משה ואהרן. [ומטרה זו מצדיקה את הצעד
 החריף והכואב של הַגְלִית המצרים מעל אדמתם, שכן לא נברא
 העולם אלא בשביל התורה ובשביל ישראל (עי' רש"י בראשית א,
 א), ובלי עם ישראל - אין זכות קיום לעולם. וא"כ, כל צעד
 מוצדק, כשהוא חיוני לשמירת קיומו של עם ישראל, שלא

למה הַגְלָה יוסף את המצרים מעל אדמתם?

התורה מספרת: "וַיִּקֶן יוֹסֵף אֶת כָּל אֶדְמַת מִצְרַיִם לְפָרְעָה...
 וַתְּהִי הָאָרֶץ לְפָרְעָה. וְאֵת הָעָם (המצרי) - הֶעֱבִיר אֹתוֹ (יוסף)
 לְעֵרָיִם, מִקְצֵה גְבוּל מִצְרָיִם וְעַד קֶצֶף הַיָּם" (בראשית מז,
 כ-כא). כולם חייבים לעזוב את מקומם. מצרי שהיה גר בקהיר,
 יגור מעכשיו באלכסנדריה, ומצרי שהיה גר באלכסנדריה יגור
 מעכשיו על יד סואץ, או במקום אחר. אף אחד לא נשאר
 במקומו.

למה הַגְלָה יוסף את המצרים מעל אדמתם? מה אכפת לו
 היכן יגורו? - בפשטות אפשר לומר, [וכך באמת מפרש רש"י],
 שיוסף פועל כאן עבור פרעה. הוא מעביר את העם המצרי
 מעל אדמתו, "לזכרון שאין להם עוד חלק בארץ" (רש"י שם).
 שלא יטענו אחרי שנים, שמכירת הקרקעות לא היתה מוחלטת,
 והאדמות שָׁבוּ כבר לבעליהן (עי' רש"י שם).

ואולם למעשה קשה לומר שזו היתה כוונתו היחידה של
 יוסף. ראשית, לא נזכר בתורה שפרעה דרש מיוסף לבצע
 פעולה כזאת. ועוד קשה, שאם זה כל הטעם למה שעשה יוסף,
 למה צריכה התורה לספר לנו על כך? מה נפקא מינה לנו
 מהסיפור הזה?

כנראה מכח שאלות אלה הסיקו חז"ל, שיוסף לא פעל כאן
 עבור פרעה, אלא עבור אֶתְּ יוֹ! "להסיר חרפה מעל אָחִיו,
 שלא יהיו קורין אותם גולים" (רש"י שם). היות וְאָחִיו הגיעו
 למצרים מארץ ישראל, המצרים ירגישו עליונות כלפיהם. "אנו
 בעלי המקום, ואתם זרים"¹. לכן, כדי שלא ייווצר מצב כזה,
 הַגְלָה יוסף גם את המצרים ממקומם, כדי שגם הם יהיו גולים,
 ולא ירגישו כל כך עליונות כלפי ישראל. הסיבה האמיתית
 להגליה ההמונית שביצע יוסף, היתה אפוא - כדי שהמצרים
 לא יקראו לאחיו גולים. אלא שלפרעה הוא לא יכול לומר את
 הטעם הזה, ולכן לפרעה הוא אומר שפונתו היא להגלות את
 המצרים לטובתו, "לזכרון שאין להם עוד חלק בארץ". [כך,
 כנראה, צריך ללמוד בכוונתו של רש"י].

תפקידו הרוחני של יוסף במצרים

אלא שעדיין יש לשאול: הרי המעשה שעשה יוסף הוא
 מעשה אכזרי מאד. קשה מאד לאדם להעקר בעל כרחו מעל
 אדמתו, לעזוב את ביתו, ולעבור למקום אחר. וא"כ קשה מאד:
 מה ההיתר של יוסף לגרום צער גדול כזה לעם שלם, רק כדי
 שלא יקראו לכמה עשרות אנשים "גולים"? ומה גם, שעד
 לרגע זה, המצרים רק היטיבו עמם, והסכימו לשמש להם
 אכסניא בשעה קשה זו של רעב עולמי!

ושאלה נוספת שיש לשאול: קראנו בתורה שבשבע שבוע
 שפרעה אומר למצרים, "לָכוּ אֵל יוֹסֵף, אֲשֶׁר יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ"
 (בראשית מא, נה). ומה אמר להם יוסף? - "היה אומר להם
 שימולו" (רש"י). וקשה: הרי מילה איננה משבע מצוות בני נח,

יתבוללו ויאבדו מן העולם].

הצרות שעבר יעקב - לצורך הצלת כלל ישראל!

יש מאמר חז"ל שזמן רב היה קשה לי להבין אותו, אבל לפי מה שאמרנו כאן, הוא מובן מאד.

חז"ל אומרים: "ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו" (שבת פט, ב). כלומר: גזרת "גַר יִהְיֶה וְרַעַף בְּאַרְץ לֹא לָהֶם, וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה" (בראשית טו, יג) כִּלְלָה ירידה למצרים בשלשלאות של ברזל, ע"י מדינים או ישמעאלים או גוים אחרים שִׁישְׁבוּ אֶת יַעֲקֹב, ויורידו אותו למצרים "כדרך הגולים, שהרי על פי גזרת גלות ירד לשם" (רש"י שבת שם). אלא שזכותו של יעקב גרמה, שפָּרַט זה בגזרה התבטל, והוא יורד למצרים באופן מכובד. בניו נושאים אותו בנחת למצרים, יחד עם כל המשפחה, ועם כל המקנה והרכוש, "בְּעֵגְלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח פְּרָעָה לְשָׂאת אֹתוֹ" (בראשית מו, ה).

וקשה לכאורה: הרי אם היו שואלים את יעקב - מה תעדיף, לרדת למצרים בשלשלאות של ברזל דרך חברון ובאר שבע, מהלך ימים ספורים בלבד, או שימכרו את בְּנֵי לַעֲבָד בגלל שנאת חנם בין בניך - שנאת חנם שהיא שורש כל שנאות החנם בישראל, ושאלו סובלים ממנה עד היום, ושעשרים ושתיים שנה תסתלק ממך רוח הקודש (ע"י רש"י שם לו לד, ושם מה כז, ובשמונה פרקים לרמב"ם פ"ז), ושתיים עשרה השנים האחרונות של יצחק אביך יעברו עליו כשהוא רואה את בנו בוכה וְאָבֵל (ע"י רש"י שם לה, כט), והכל - כדי שיוסף יהיה מלך במצרים, ויוכל להוריד אותך למצרים בדרך מלכותית. במה היה יעקב בוחר? פשוט שיעקב היה בוחר להיות אסור כמה ימים בשלשלאות ברזל, כדי לחסוך את כל הצרות הנ"ל! איזו מין טובה עושה אפוא הקב"ה ליעקב, כשהוא מסובב את ירידתו למצרים באופן "מכובד", הכרוך בכל כך הרבה צרות?

אבל לפי מה שדברנו, הדברים מובנים היטב. אם יעקב היה מגיע למצרים כשהוא אסור בשלשלאות של ברזל, וכבר מתחילת שהותם של ישראל במצרים הם היו נמצאים במעמד נחות של עבדים - ישראל היו מתבטלים לגמרי כלפי המצרים, ומתבוללים בהם לחלוטין. על ידי שהגיעו למצרים כנסיכים - יעקב הוא האבא של המשנה למלך, ומתקבל לפגישה אצל המלך, ואחי יוסף הם האחים של המשנה למלך, ומקבלים נחלה בְּמִיטֵב הָאָרֶץ, בְּאַרְץ וְעַמְסֵס" (בראשית מז, יא) - כל זה מונע קצת את ההתטמעות במצרים, לפחות בדור הראשון. כדאי אם כן ליעקב אבינו לעבור את הצרות הכרוכות בכך שיוכל להגיע למצרים בדרך מלכותית, ובלבד שלא יעקב העיקר הגדול ששתל אברהם אבינו בעולם. אם היו שואלים את יעקב - גם הוא היה מסכים לזה!

פרעה לא לומד לקח מיעקב אבינו

למעשה, לא רק לישראל היתה תועלת מכך שיעקב הגיע למצרים במעמד נכבד. גם למצרים היתה תועלת מזה.

התורה הרי מספרת על פרעה: "וַיְהִי בְּבִקְרַת וַתִּפְּעֶם רִחוֹ, וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חַרְטָמֵי מִצְרַיִם וְאֶת כָּל חַקְמָיָה, וַיִּסְפְּרָה לָהֶם אֶת חֲלָמוֹ, וַאֲיֵן פּוֹתֵר אֹתָם לְפָרְעָה" (שם מא, ח). מה פירוש "וַאֲיֵן פּוֹתֵר אֹתָם לְפָרְעָה"? למה לא נאמר בקיצור

"וַאֲיֵן פּוֹתֵר אֹתָם", בלי לומר "לְפָרְעָה"? אומר רש"י: "פותרים היו אותם, אבל לא לפרעה. שלא היה לו קורת רוח בפתרוןם". אומרים לו כל מיני פתרונות, כגון "שבע בנות אתה מוליד, שבע בנות אתה קובר" (רש"י שם), אבל הפתרונות לא מתיישבים על לבו. הוא לא מקבל אותם.

למה לא קיבל אותם? - אולי מפני שהיתה לו קושיה עליהם: איזה טעם יש להשגחה העליונה להודיע לי מה שיקרה, אם אין שום אפשרות לשנות את הגזרה? "שבע בנות אתה מוליד, שבע בנות אתה קובר". נו, אז מה אפשר לעשות? איזו תועלת יש לי מן הידיעה הזו? עד שבא יוסף, ומראה לו שהקושיה אינה קושיה. הגזירה גזירה, יהיו שבע שנות רעב וְשָׁבַע שָׁנָה שְׁבַע, אבל יש מה לעשות. אפשר לצבור בר שְׁבַע שנות הֶשְׁבַע, ואז יהיה קל יותר לעבור את הרעב. זה לא יבטל את הגזירה, אבל זה יקל את הרעב. זהו פתרון שלפיו יש תועלת במה שהראו לפרעה מהשמים, לכן את הפתרון הזה פרעה מוכן לקבל. יש גזרה מהשמים, אבל גם עם הגזרה יש עדין מה לעשות.

ואולם, אחרי שתי שנות רעב מגיע יעקב אבינו למצרים (ע"י בראשית מה, ו), ואז מתקבלת ידיעה חדשה: הצדיק יכול לא רק לנקוט באמצעים להקלת הגזרה, כמו שעשה יוסף, אלא יכול גם לבטל את הגזירה לגמרי. "מכיון שבא יעקב למצרים, באה ברכה לרגליו, והתחילו לזרוע, וְכָלֵה הרעב" (רש"י שם מז, יט), לפי שבירך יעקב את פרעה "שיעלה נילוס לרגליו, ומְבָרַכְתוּ שֶׁל יַעֲקֹב וְאֵילָךְ הִיָּה פִּרְעָה בֵּא אֶל הַנִּילוֹס וְהוּא עוֹלָה לְקִרְאָתוֹ וּמִשְׁקָה אֶת הָאָרֶץ" (רש"י שם, י). אמנם הגזירה לא התבטלה לגמרי, רק נדחתה לתקופה מאוחרת יותר, לימי נבוכדנצר, אז נפרעו למצרים השנים הנותרות מן הגזירה שלא יצאו אל הפועל³ (ע"י רש"י יחזקאל כט, יא-יב), אבל בינתיים הגזרה מבוטלת, והכל מכחו של יעקב אבינו. אם יעקב היה מגיע למצרים בשלשלאות - לא היה נפגש עם פרעה, ולא היה מברכו. רק מפני שהגיע כאיש נכבד, כאביו של יוסף - נפגש עם פרעה, בירך אותו, ונדחה הרעב לדור אחר.

זהו לקח חשוב לפרעה. אם פרעה היה לומד את הלקח הזה כראוי, היה יכול להתגבר על עשר המכות. היה עושה תשובה, וחוסך לעצמו את כל המכות. אבל הוא לא יישם את הלקח שה' מראה לו ע"י יוסף וע"י יעקב, שאפשר לעשות משהו גם אם יש גזירה, ואפשר גם לבטל גזירה. צדיק הרי יכול לבטל גזירה. הרבה פעמים צדיקים ביטלו גזירות. אברהם אבינו מנסה לבטל גזירה בסדום, ומצליח במידה מסוימת, [שהרי ה' היה מוכן לבטל את הגזירה, אם ימצאו שם עשרה צדיקים], לוט בצוער מצליח לבטל את הגזירה, או לדחות אותה עכ"פ (ע"י רש"י בראשית יט, כ-כא), משה רבינו כמה פעמים מבטל גזירות מעל כלל ישראל עם התפילות שלו, יש אפוא מה לעשות. אפשר לבטל גזירות. אמנם צריך להיות ראוי לזה, אבל מי שראוי לזה, יכול לבטל את גזירת ה'. צדיק גוזר והקב"ה מקיים (ע"י שבת נט, ב). אם הוא גוזר שיהיה טוב, הקב"ה מקיים.

צום עשרה בטבת - אפילו בשבת

בשבוע הבא יחול עשרה בטבת. מה קרה בעשרה בטבת? - בעשרה בטבת התחיל המצור על ירושלים בבית ראשון, כפי שאומר הקב"ה ליחזקאל: "בֵּן אָדָם, פְּתַח לְךָ אֶת שַׁם הַיּוֹם, אֶת

“עוונות אבותינו החריבו נוֹה, וחטאתינו האריכו קצוֹ”

הרמב"ם אומר, "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב" (רמב"ם הלכ' תעניות פ"ה ה"א). כלומר, איננו צמים על העבירות של אבותינו, אלא על העבירות שלנו, שהם כמו העבירות של אבותינו.

מנין לרמב"ם שמעשינו רעים כמעשה אבותינו? אולי אנו טובים וצדיקים מהם? חושבני שהתשובה היא, ש"כל דור שאינו נבנה (בית המקדש) בימיו, מעלין עליו כאילו הוא החריבו" (יר' יומא פ"א ה"א). ממילא, אם לא זכינו עדין לבנין בית המקדש מחדש, משמע שיש במעשינו כדי להחריב את המקדש לו היה בנוי. הרי שמעשינו אינם טובים ממעשי אבותינו, שאף הם החריבו את המקדש. אמנם לא מוכרח להיות שאנו חוטאים באותם חטאים שחטאו בהם הם, אבל בסך הכל המצב הוא שאיננו יותר טובים מאבותינו. ולכן, "עוונות אבותינו החריבו נוֹה, וחטאתינו האריכו קצוֹ" (סליחות

לתפילת מוסף של יוה"כ אחרי אמירת סדר העבודה).

אנו מקוים שבמהרה בימינו צום העשירי ושאר הצומות יהפכו לששון ולשמחה, ומי שעזר לאבותינו שלא ישתקעו במצרים, יעזור גם לנו היום להתגבר על מכת ההתבוללות שמכה בנו, יש כך כך הרבה התבוללות, אפילו בא"י, כל כך הרבה יהודים שלא שומרים תורה ומצוות, או שהתבוללו לגמרי בין הגויים, אם זה בנישואי תערובת וכדו', או רפורמים וקונסרבטיבים, וחילונים, יהי רצון שבמהרה משיח יבוא ותפסק ההתבוללות הזו, וכולם, לא רק ישראל, אלא כל העמים ידעו "כִּי מֶלֶךְ ה' צָבָה אוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם וַיִּגְדֵּד זִקְנָיו כְּבוֹד" (ישעיהו כד, כג), במהרה בימינו, אמן.

עָצָם הַיּוֹם הַזֶּה, סָמַךְ מֶלֶךְ פְּכַל אֶל יְרוּשָׁלַם פְּעָצָם הַיּוֹם הַזֶּה" (יחזקאל כד, ב), ולכן נקבע יום זה כיום תענית.

האבודרהם אומר חידוש גדול על עשרה בטבת. והוא, שאם היה אפשר שיחול עשרה בטבת בשבת, (מה שלא יתכן לפי הלוח שלנו), היו מתענים בו אפילו בשבת, ולא היה ניתן לדחות את הצום ליום אחר. והטעם, מפני שבתענית זו נאמר "פְּעָצָם הַיּוֹם הַזֶּה" כמו ביום הכפורים, וא"כ כפי שתענית יוה"כ דוחה את השבת, כך גם תענית עשרה בטבת דוחה את השבת (אבודרהם - סדר תפלת התעניות). והוסיף על כך מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל וביאר (חי' הגר"ח על הש"ס סי' מ"ד), שהטעם לזה הוא, מפני שהצומות האחרים תלויים בחודש, ולא ביום, כמו שנאמר: "צוֹם הָרַב יֵעִי יְצוֹם הַתָּמִי יֵשׁ" וכו' (זכריה ח, ט). העיקר הוא אפוא, שהצום יהיה בחודש החמישי, ובחודש השביעי וכו', ולא כ"כ משנה באיזה יום בחודש. אבל כאן, בעשרה בטבת, הצום תלוי ביום, ולא רק בחודש, וכפי שנאמר לנביא: "פְּתַב לָךְ אֶת שְׁם הַיּוֹם, אֶת עָצָם הַיּוֹם הַזֶּה" וכו'. ממילא, אי אפשר לדחות את הצום ליום אחר, אפילו אם הוא חל בשבת. אמנם הרמב"ם לא פוסק כך, הרמב"ם פוסק שאם היה צום עשרה בטבת חל בשבת היינו דוחים את התענית למחר' (הלכ' תעניות פ"ה ה"ה), אבל לדעת האבודרהם, אם עשרה בטבת חל בשבת, היו צריכים להתענות בו בעצם יום השבת⁵. רואים מזה את החומרה המיוחדת של עשרה בטבת, שהוא חמור בדבר זה עוד יותר מתשעה באב! [שתשעה באב שחל בשבת, התענית נדחית למחר, ואין מתענים בו בשבת]. וטעם החומרה הזו של עשרה בטבת - כיון שביום זה התחיל המצור על ירושלים, שזהו תחילת החורבן, ולתחילת החורבן יש חומרה מיוחדת⁶.

כפי שהזכרנו - גזירה אפשר לבטל. וגם כאן, גם אחרי שהתחיל המצור, עוד היה אפשר לחזור בתשובה ולמנוע את החורבן. ירמיהו הרי מוכיח את צדקיהו פעם אחר פעם ואומר לו להכנע למלך בבל, ומסתבר שאם היה שומע לו ומקיים את דבר ה' אשר בפיו, המקדש לא היה נחרב (עי' ירמיהו לח, יז), אבל צדקיהו לא שומע לירמיהו ומסרב להכנע, והסוף הוא שהמקדש נחרב.

השיחה נערכה לפי שטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

1. התורה הרי מדגישה, כמה קשה היה לישראל במצרים מבחינה זו: "וַיִּגַּר לֹא תִלְחָץ, וְאַתֶּם יִדְעֶתֶם אֶת נַפְשׁ הַגֵּר כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות כג, ט). וזה עוד אחר י מה שעשה יוסף כדי שלא יוכלו לקרוא לאחיו "גולים"...
2. וה"חפץ חיים" כתב, דמה שציוה יוסף את המצרים למול היה "כדי להחליש את כח הטומאה [של מצרים], שיהיה ראוי אח"כ לבני ישראל לגור שם" ("שמירת הלשון" ח"ב פ"א).
3. ועי' ב"כלי יקר" (בראשית מא, ה), שהפיצול במנין שנות הרעב - שחלק מהן היו בימי פרעה וחלק בתקופה מאוחרת יותר - נרמז כבר בחלום פרעה.
4. וכן מפורש ברש"י (מגילה ה, א ד"ה אבל זמן).
5. ועי' אור שמח (פ"ה מהל' תעניות ה"ו) שבאר, איך יתכן שחיוב תענית דרבנן ידחה איסור תענית בשבת שהוא מן התורה.
6. וכן מצינו בצום תשעה באב, שרבי יוחנן אמר עליו: "אלמלי הייתי באותו הדור, לא קבעתיו אלא בעשירי, מפני שרובו של היכל בו נשרף" (תענית כט, א), שבתשיעי לעת ערב הציתו בו את האור, ורובו נשרף בעשירי. והקשו בגמרא, א"כ למה באמת נקבע הצום לתשיעי ולא לעשירי? ותירצו - אתחלתא דפורענותא עדיפא (שם). והיינו, דעיקר האבלות צריכה להיות על ההתחלה. ולפי זה יש לומר, שזוהי הסיבה לחומרת צום עשרה בטבת, שראוי לדחות את השבת יותר משאר הצומות, לפי שזה היום היה אתחלתא דפורענותא, שבו סמך מלך בבל וצר על ירושלים ("בני יששכר" מאמרי חדשי כסלו טבת, מאמר י"ד אות ד').